

Яцюк М.В.

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

ЕТНОГРАФІЧНА СПАДЩИНА ПОЛІССЯ ЯК РЕСУРС ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю збереження й осмислення етнографічної спадщини Полісся як важливого ресурсу консолідації українського суспільства в умовах глобалізаційних процесів і соціокультурних трансформацій. Поліські традиції, що акумулюють багатовіковий досвід, постають дієвим чинником формування колективної пам'яті, національних цінностей і культурної ідентичності, а їхня інтеграція в сучасний соціокультурний простір дозволяє поєднати історичну тяглість із потребами сьогодення.

Мета статті полягає в комплексному аналізі етнографічної спадщини Полісся як цілісного культурного феномена, виявленні її значення в процесах формування та зміцнення української національно-культурної ідентичності, а також у визначенні перспектив практичного виконання поліських культурних надбань у сучасному суспільному розвитку.

Методологія дослідження ґрунтується на принципах системного та міждисциплінарного підходів, що передбачають використання порівняльного, культурологічного й історико-етнографічного аналізу, а також елементів контент-аналізу сучасних освітніх, музейних і туристичних практик. Застосування цих методів дало змогу простежити трансформаційні механізми традицій у сучасному середовищі та визначити їхній вплив на національну ідентичність.

Результати дослідження. Установлено, що етнографічна спадщина Полісся охоплює звичаї, обряди, фольклор, народне мистецтво, архітектуру та традиційні форми господарювання, які у своїй сукупності забезпечують тяглість історико-культурного досвіду. Виявлено, що в сучасних умовах ці елементи не втрачають актуальності, а активно інтегровані у сферу освіти, туризму, культурної дипломатії та креативних індустрій. Доведено, що вони здатні виступати не лише об'єктами охорони, а й динамічними ресурсами розвитку, які сприяють формуванню ціннісних орієнтирів і підвищенню соціальної згуртованості.

Висновки. Досліджено, що поліські традиції не лише відображають історичний досвід, а й у нових формах слугують маркерами спільної ідентичності. Виявлено основні проблеми їхнього збереження: урбанізацію, міграцію, втрату носіїв, занепад діалектів, комерціалізацію обрядовості та недостатню підтримку з боку державної культурної політики. Обґрунтовано, що вирішення цих проблем можливе завдяки освітній інтеграції, розвитку інтерактивних музейних форматів, фестивальних практик, цифрових платформ і креативних індустрій.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом трансформації поліських традицій у цифровому середовищі, розробкою моделей поєднання автентичних і модернізованих форм культурних практик, а також вивченням їхнього впливу на міжкультурний діалог і формування сучасної української національної ідентичності.

Ключові слова: нематеріальна культурна спадщина, поліські традиції, культурна пам'ять, колективна ідентичність, етнокультурні практики, креативні індустрії, етнотуризм.

Постановка проблеми. Етнографічна спадщина Полісся постає унікальним культурним феноменом, що відображає багатовікові традиції, звичаї та обрядовість українського народу, збережені у відносно цілісному вигляді завдяки особливостям

географічної ізольованості та соціально-історичних умов регіону. У сучасних умовах посилення глобалізаційних процесів і гібридних впливів на культурний простір України актуалізовано проблему збереження й осмислення цієї спадщини як

ресурсу консолідації національної ідентичності. Дослідження етнокультурних практик Полісся має не лише теоретичне, а й вагоме практичне значення, оскільки їхня інтеграція в сучасні освітні, культурні й інформаційні програми сприяє формуванню ціннісних орієнтацій, відновленню історичної пам'яті та зміцненню духовної єдності суспільства. Науковий інтерес до цієї проблематики зумовлений необхідністю системного аналізу механізмів трансформації традицій у контексті сучасності, пошуку моделей їхньої адаптації й актуалізації в національно-культурному розвитку. Практична важливість виявляється у можливості використання етнографічного потенціалу Полісся для розвитку креативних індустрій, етнотуризму, музейної й освітньої справи, що створює додаткові інструменти культурної дипломатії та сприяє утвердженню України у світовому гуманітарному просторі. Отже, етнографічну спадщину Полісся розглянуто як важливий ресурс у вирішенні стратегічних завдань формування української національно-культурної ідентичності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасних досліджень етнографічної спадщини Полісся як ресурсу формування української національно-культурної ідентичності дозволяє виокремити чотири взаємопов'язані напрями, що охоплюють історико-етнографічні студії, гастрономічну культуру, символічно-репрезентаційні практики й інтеграційно-туристичні підходи.

Перший напрям становлять історико-етнографічні дослідження, які відображають процеси формування локального культурного середовища Полісся. І. Я. Гілевич узагальнює результати постчорнобильських експедицій, що дозволяє простежити динаміку соціокультурних змін у регіоні [1]. В. А. Гордєєв аналізує історико-географічні й етнографічні чинники народної хореографічної культури Полісся, наголошуючи на тісному зв'язку середовища з мистецькими формами [2]. О. С. Березюк розглядає формування науково-педагогічних поглядів на роль етнографічного компонента в освітньому процесі України [3]. І. Ю. Опацький аналізує спадщину польських дослідників XIX ст., яка окреслює витоки сучасного наукового бачення поліської культури [4]. Сукупність цих досліджень підкреслює значення історико-етнографічного напрямку для розуміння культурної тяглості й ідентичності.

Другий напрям охоплює гастрономічну культуру Полісся як важливий чинник локальної

та регіональної ідентичності. Д. В. Стасюк, В. М. Василевський, і Н. П. Аніпко висвітлюють значення етнокультурного туризму, пов'язаного з харчовими традиціями, для збереження та популяризації спадщини [5]. І. К. Нестерчук розкриває роль гастрономічного бренду території Правобережного Полісся як складової культурного образу регіону [6]. В. А. Гордєєв у праці «Рідне Полісся: мистецтво та хореографія» поєднує мистецькі й гастрономічні аспекти в єдиному культурному просторі [7]. І. К. Нестерчук досліджує етнічні кухні Полісся, підкреслюючи їхню історико-географічну зумовленість [8]. Цей блок робіт засвідчує, що гастрономія стає інструментом репрезентації регіональної культури.

Третій напрям пов'язаний із символічними репрезентаціями та нематеріальною спадщиною Полісся. С. Романов у компаративному етюді аналізує образи Полісся в постколоніальному дискурсі, демонструючи багатовимірність інтерпретацій [9]. З. М. Кучинко та С. В. Чибирак вивчають роль музеїв археології та етнографії в збереженні локальної спадщини [10]. В. А. Гордєєв акцентує на традиціях і обрядах Полісся як джерелі хореографічного мистецтва [11]. А. Дмитренко (А. Dmytrenko) аналізує традиції бджільництва як складову нематеріальної культурної спадщини Правобережного Полісся [12]. Ці роботи формують уявлення про поліську культуру як простір символічних значень і практик, що потребує подальшого осмислення в умовах цифровізації.

Четвертий напрям спрямований на інтеграцію етнографічної спадщини в сучасні культурні та туристичні практики. Ю. Рибак (Y. Rybak) досліджує музичну нематеріальну спадщину біля м. Рівного, указуючи на проблеми її збереження та відтворення [13]. І. К. Нестерчук (І. К. Nesterchuk), Є. Бондаренко (Е. Bondarenko) й А. Осіпчук (А. Osipchuk) зі співавторами пропонують методику зонування територій Правобережного Полісся для розвитку гастрономічного туризму, інтегруючи етнографічні традиції в стратегії просторового планування [14]. Цей напрям відображає можливості практичного використання спадщини у сфері культурного менеджменту та регіонального розвитку, що відкриває перспективи цифрового моделювання та міждисциплінарних стратегій.

Попри наявні здобутки у вивченні етнографічної спадщини Полісся, залишаються невирішеними кілька важливих питань. Недостатньо досліджені окремі елементи традиційної культури та їхня роль у формуванні сучасної

колективної ідентичності, обмежено вивчені механізми відтворення й актуалізації автентичних практик у нових соціокультурних умовах. Водночас наявні прогалини стосуються аналізу проблем збереження спадщини в умовах глобалізації, зокрема втрати носіїв традицій, занепаду діалектів, комерціалізації обрядовості та недостатньої державної підтримки.

Запропоноване дослідження спрямоване на заповнення цих прогалин шляхом комплексного аналізу поліської спадщини, використання міждисциплінарних методів і розширення емпіричної бази. Це дозволить поєднати вивчення історико-культурних елементів із аналізом їхніх сучасних трансформацій, виявити проблемні аспекти збереження та запропонувати практичні рекомендації для інтеграції спадщини у сферу освіти, культури та туризму, що сприятиме зміцненню української національно-культурної ідентичності.

Мета статті – комплексне дослідження етнографічної спадщини Полісся як цілісного культурного феномена, з'ясування її ролі в процесі формування й зміцнення української національно-культурної ідентичності, а також визначення можливостей її практичного використання в сучасному суспільному розвитку.

Завдання статті:

1. Визначити основні елементи етнографічної спадщини Полісся й оцінити їхнє значення у формуванні колективної ідентичності.
2. Дослідити механізми відтворення й трансформації поліських традицій та окреслити проблеми їхнього збереження в умовах глобалізації.
3. Розробити рекомендації щодо використання етнографічного потенціалу Полісся у сфері освіти, культури й туризму.

Виклад основного матеріалу. Етнографічна спадщина Полісся є – унікальний комплекс

матеріальних і нематеріальних культурних надбань, що відображають історичну тяглість, побутові особливості та духовний світ українського народу. До її структури входять традиційні форми господарювання, народна архітектура, фольклор, обрядовість, декоративно-ужиткове мистецтво та символіка, які в сукупності формують культурну пам'ять регіону. Дослідження цих елементів дозволяє відтворити цілісну картину історико-культурного розвитку Полісся та зрозуміти його значення для процесів формування національної ідентичності (табл. 1).

У сучасному суспільстві етнографічна спадщина Полісся функціонує не як застиглий релікт минулого, а як динамічний ресурс культурного й соціального розвитку. Її практична цінність полягає в здатності інтегрувати автентичні форми культурної творчості в сучасні освітні, мистецькі та туристичні практики [3, с. 399–400]. Наприклад, відродження весільної чи календарної обрядовості дозволяє не лише реконструювати традиційні сценарії свят, а й формує культурний контент для фестивального руху, що стає потужним чинником локального та міжнародного культурного брендингу.

Фольклор, завдяки сучасним технологіям, активно оцифровують і використовують у створенні мультимедійних продуктів, що сприяє формуванню нових форматів культурної комунікації, орієнтованих на молодіжну аудиторію [12, р. 66–67]. Ремесла та декоративно-ужиткове мистецтво набувають функцій не лише носіїв естетичних традицій, а й важливих сегментів креативних індустрій, адже поліський орнамент і техніки обробки матеріалів інтегрують у сучасний дизайн, моду та сувенірне виробництво.

Архітектурну спадщину, зокрема дерев'яні церкви та традиційні житлові споруди,

Таблиця 1

Основні елементи етнографічної спадщини Полісся та їхнє історико-культурне значення

Елемент спадщини	Характеристика	Історико-культурне значення
Народні звичаї та обряди	Весільна, календарна, поховальна обрядовість, збереження дохристиянських символів	Формування колективної пам'яті та духовної єдності громади
Фольклор (пісні, казки, легенди)	Усна творчість із локальними діалектними рисами й архаїчними мотивами	Збереження світоглядних уявлень і ціннісних орієнтирів
Народне мистецтво та ремесла	Вишивка, ткацтво, різьбярство, гончарство	Трансляція естетичних норм і національних художніх традицій
Архітектурна спадщина	Дерев'яні церкви, хати-мазанки, господарські споруди	Відображення традиційного укладу життя та символіки сакрального простору
Традиційні форми господарювання	Полювання, бортництво, рибальство, землеробство на піщаних ґрунтах	Пристосування до природного середовища й формування екологічної культури

Джерело: сформовано автором на основі [1, с. 955–956; 2, с. 70–71; 7, с. 21–22; 11, с. 118–119].

використовує як матеріал для створення етнографічних парків і туристичних маршрутів, що забезпечує міждисциплінарну взаємодію культури, економіки та регіонального розвитку [10, с. 84–85]. Традиційні форми господарювання, зокрема бортництво, дедалі більше розглядають у контексті сталого природокористування та екологічного менеджменту, слугуючи основою для розвитку зеленого туризму та локальних органічних виробництв.

Так, кожен елемент спадщини, відображений у таблиці, в умовах сучасності не лише виконує роль історичного маркера, а й активно вбудований у практичні стратегії культурного, економічного та освітнього розвитку. Це доводить, що етнографічна спадщина Полісся може виступати інноваційним ресурсом у побудові національно-культурної ідентичності та водночас слугувати каталізатором соціальних і економічних трансформацій.

Поліські традиції впродовж століть формували особливу модель соціальної взаємодії, яка ґрунтувалася на колективізмі, взаємодопомозі та символічних практиках. Вони охоплюють обрядовість, систему цінностей, способи комунікації та культурні маркери, що забезпечували інтегрованість громади й стабільність соціальних відносин. У сучасному соціокультурному контексті ці традиції набувають нового значення, оскільки їхнє відтворення та інтерпретація сприяють зміцненню відчуття належності до спільноти, відновленню тяглості історичної пам'яті та формуванню основ колективної ідентичності українського суспільства (табл.2).

Поліські традиції демонструють виняткову стійкість до історичних трансформацій, а їхня актуалізація в сучасному культурному просторі

доводить, що навіть локальні практики можуть виконувати функцію загальнонаціонального інтегратора [9, с. 74–75]. Символічна складова цих традицій виявляється в збереженні ритуалів, які, при перетворенні в нові форми, не втрачають своєї здатності бути маркерами спільної ідентичності. Купальські обряди з вогнем і вінками, весільні дійства з використанням рушника чи хліба-солі, поховальна обрядовість із традиційними піснями – усі ці елементи, переосмислені в державних і громадських святкуваннях, створюють відчуття історичної неперервності та підсилюють символічну єдність нації. Не менш вагоме місце посідає мовна спадщина Полісся. Діалектні особливості, що ще недавно вважалися лише локальними варіантами української, нині стають предметом дослідження та популяризації в медійному й освітньому середовищі [3, с. 398–399; 9, с. 80–81]. Збережені в народній пам'яті унікальні фольклорні тексти, функціонують не лише як об'єкти культурної спадщини, а й як чинники збагачення сучасної української літератури та мистецтва [13, р. 47–48]. Це засвідчує, що регіональні мовні коди не руйнують цілісності національної ідентичності, а навпаки – розширюють її семантичні горизонти. Особливої уваги заслуговує етична складова поліських традицій. Принципи взаємодопомоги, які в минулому втілювалися в обрядах колективної праці («толоки»), сьогодні набувають нового звучання в практиках волонтерського руху та громадської солідарності [5, с. 204]. Це доводить, що традиційні культурні механізми не втрачають своєї актуальності, а стають дієвим ресурсом для подолання сучасних кризових викликів. Колективні святкування – від обжинків до веснянок – нині знаходять продовження у

Таблиця 2

Значення поліських традицій у сучасних соціокультурних процесах та їхній вплив на формування колективної ідентичності

Сфера традицій	Сучасний прояв	Вплив на колективну ідентичність
Символічні ритуали	Використання традиційних атрибутів у державних і громадських подіях	Поглиблення історичної тяглості та символічної єдності нації
Мовна спадщина	Збереження поліських діалектів у локальних медіа й освітніх програмах	Підсилення регіональної самобутності як складової національної ідентичності
Традиційна етика взаємодопомоги	Актуалізація у волонтерському та громадському русі	Формування моделей соціальної солідарності в умовах викликів
Колективні святкування	Сучасні фестивалі й етнокультурні заходи на основі поліських традицій	Розвиток культури спільного досвіду та підвищення соціальної згуртованості
Міфологічні образи та світоглядні уявлення	Використання в літературі, кіно та мистецьких практиках	Створення культурних кодів, зрозумілих і прийнятих для широких верств суспільства

Джерело: сформовано автором на основі [3, с. 398–399; 5, с. 204; 9, с. 74–75; 13, р. 47–48].

фестивальному русі, що не лише відтворює культурні сценарії минулого, а й створює простір для міжрегіональної та міжпоколінної комунікації [7, с. 22–23]. Завдяки цьому поліські традиції виконують важливу інтеграційну функцію, формуючи культуру спільного досвіду. Нарешті, міфологічні уявлення про сили природи, властиві поліському світогляду, оживають у сучасному кінематографі та літературі, слугуючи містком між архаїчним світосприйняттям і сучасними формами культурної творчості.

Механізми відтворення й актуалізації автентичних культурних практик Полісся в сучасній Україні становлять багатовимірний процес, що охоплює як інституційні, так і громадські ініціативи. Мовиться не лише про збереження традицій у первісному вигляді, а насамперед про їхню адаптацію до сучасного соціокультурного середовища, інтеграцію в нові форми культурної комунікації та використання в стратегіях розвитку регіонів. Відтворення поліських практик здійснене через поєднання музейних, освітніх, туристичних і цифрових платформ, що дозволяє не лише документувати, а й надавати традиціям нових змістів і функцій. Це свідчить про перехід від споглядального ставлення до спадщини до її активного використання як інструменту формування ідентичності й культурної дипломатії (табл. 3).

Практичні механізми відтворення й актуалізації культурних традицій Полісся в сучасному суспільстві реалізовано різними формами, що поєднують освітні, музейні, фестивальні, цифрові та креативні ініціативи. Важливий інструмент – популяризація традиційних ремесел і промислів, яка отримала відображення, зокрема, у презентаціях народних майстрів у Житомирі, де були продемонстровані зразки автентичних технік ткацтва, гончарства та лозоплетіння, що

засвідчують безперервність поліських культурних практик [15]. Музейні установи, серед яких Рівненський обласний краєзнавчий музей, активно впроваджують тематичні екскурсії й інтерактивні програми, спрямовані на залучення школярів і студентів до автентичного культурного досвіду [16]. Особливе значення мають етнофестивалі, які стають простором живої комунікації та творчої взаємодії: наприклад, на Житомирщині було встановлено національний рекорд під час заходу «Пиріг Єдності», що об'єднав громади навколо символів традиційної кулінарії [17]. В умовах цифровізації важливим ресурсом збереження нематеріальної спадщини стали спеціалізовані онлайн-проекти. Наприклад, ініціатива «Поліфонія» забезпечує збереження та поширення традиційних українських пісень, зокрема й поліських, у форматі професійних аудіозаписів і відкритого онлайн-доступу [18]. «Електронний архів українського фольклору» створює базу автентичних текстів і матеріалів, що дозволяє науковцям, педагогам і культурним менеджерам інтегрувати ці ресурси в сучасні проекти [19]. Поряд із цим у сфері креативних індустрій відбувається цілеспрямована популяризація поліського етностилю, що проявляється в модних колекціях і дизайнерських експериментах на Рівненщині, які поєднують елементи традиційного вбрання з сучасною стилістикою [20]. Сукупно ці механізми демонструють, що культура Полісся залишається не лише об'єктом збереження, а й потужним ресурсом розвитку сучасної України.

Збереження та передача етнокультурної спадщини Полісся зіштовхуються з низкою системних проблем, які стають гострішими в умовах глобалізації та соціальних трансформацій [1, с. 955–956; 9, с. 74–75]. Один із найсерйозніших

Таблиця 3

Механізми відтворення й актуалізації культурних практик Полісся в сучасній Україні

Механізм	Приклади реалізації	Роль у сучасному культурному просторі
Освітня інтеграція	Вивчення поліських обрядів у шкільних й університетських курсах, дитячі етношколи	Формування поваги до автентичної культури та передавання її новим поколінням
Музейні та культурні інституції	Етнографічні музеї, локальні культурні центри, виставкові проекти	Збереження та репрезентація традицій у формі доступний широкий аудиторії
Туристично-фестивальні практики	Етнофестивалі, реконструкції традиційних свят, етнотуристичні маршрути	Перетворення традицій на ресурс регіонального розвитку та культурної дипломатії
Цифрові платформи	Оцифрування пісенного й обрядового матеріалу, віртуальні архіви, онлайн-курси	Розширення доступу до спадщини та популяризація її серед молодіжних аудиторій
Креативні індустрії	Використання традиційних мотивів у музиці, кіно, дизайні, моді	Надання традиціям нових форм і сенсів, інтеграція в сучасні культурні продукти

Джерело: сформовано автором на основі [6, с. 49–50; 8, с. 30–31; 10, с. 84–85; 12, с. 65–66; 14, р. 1275–1276].

викликів – деградація традиційного середовища побутування культури: урбанізація, міграція молоді з сільських територій і занепад традиційних форм господарювання, які призводять до руйнування природного контексту, у якому були сформовані та відтворені обряди, звичаї й ремесла [6, с. 49–50]. Значну загрозу становить процес комерціалізації автентичних практик, коли вони трансформуються у формальні сценічні постановки без глибинного змісту, що веде до втрати автентичності й знецінення культурного коду.

Важлива проблема – розрив у міжпоколіннєвій комунікації: старші носії традицій відходять, не маючи можливості передати знання в повному обсязі через відсутність належних освітніх і культурних механізмів [3, с. 399–400]. Ослаблення діалектного мовлення, зокрема зникнення поліських говірок, позбавляє культурні практики одного з ключових елементів ідентичності [9, с. 80–81]. Інший чинник – недостатній інтерес державної культурної політики регіональною спадщиною в державну культурну політику, що виявляється в недостатньому фінансуванні етнографічних досліджень, слабкій підтримці місцевих ініціатив і формальному ставленні до охорони нематеріальної культурної спадщини.

Серйозну загрозу становить також вплив масової культури і уніфікаційних тенденцій, які витісняють локальні культурні коди й формують поверхневі стандартизовані моделі святкування та дозвілля [2, с. 72–73; 13, р. 47–48]. Цифровізація, що відкриває нові можливості для збереження, водночас створює ризик поверхневого сприйняття традицій, коли обряд чи пісня зводяться лише до візуального чи аудіофайлу без пояснювального контексту [12, р. 66–67]. Додатково наявні проблеми кадрового забезпечення: відсутність достатньої кількості етнологів, культурних менеджерів і педагогів, здатних працювати з автентичним матеріалом і передавати його в сучасному форматі [3, с. 401–402].

Не менш загрозливі соціально-економічні фактори: депопуляція сіл, зниження престижу традиційних ремесел, відсутність інфраструктури для розвитку етнотуризму та слабка інтеграція спадщини в регіональні стратегії розвитку.

Етнографічний потенціал Полісся може бути ефективно використаний у кількох важливих напрямках, здатних безпосередньо впливати на формування та посилення національно-культурної ідентичності. В освітній сфері доцільно вмістити елементи–поліської спадщини в навчальні програми різних рівнів – від шкільних курсів

українознавства до університетських дисциплін культурологічного та мистецтвознавчого спрямування. Це може реалізовуватися через створення навчально-методичних посібників, інтерактивних етнолабораторій, шкільних етнографічних гуртків, що забезпечать безпосереднє знайомство учнів і студентів з автентичними практиками.

У культурній сфері вагомий напрям – підтримка фестивалів, конкурсів і мистецьких проєктів, які відтворюють і модернізують традиції Полісся, створюючи нові форми їхньої актуалізації. Важливим є також розвиток музейної справи з акцентом на інтерактивні формати: від живих експозицій і майстер-класів народних майстрів до цифрових архівів і віртуальних турів. Це сприятиме формуванню у відвідувачів відчуття залученості до культурного процесу й водночас забезпечить збереження унікальних матеріальних і нематеріальних надбань.

У туристичній сфері перспективним є формування етнографічних маршрутів, які поєднуюватимуть природні об'єкти Полісся з культурними пам'ятками та сучасними фестивальними подіями. Такі маршрути можуть стати основою для розвитку сталого етнотуризму, орієнтованого на пізнавальні подорожі, активну участь у традиційних обрядах і знайомство з місцевими ремеслами. Використання бренду «Полісся» як маркера автентичності здатне підвищити туристичну привабливість регіону на національному й міжнародному рівнях.

Системна інтеграція зазначених підходів забезпечить не лише збереження унікальної спадщини Полісся, а й її трансформацію на ефективний інструмент культурної дипломатії та громадянської консолідації, що сприятиме утвердженню української національно-культурної ідентичності в сучасному світі.

Висновки. У дослідженні встановлено, що етнографічна спадщина Полісся – цілісний культурний комплекс, у якому поєднані звичаї, обряди, фольклор, ремесла, архітектура та традиційні форми господарювання. Ці елементи не лише відображають історичну тяглість, а й у сучасному контексті функціонують як ресурс розвитку освіти, культури, туризму та креативних індустрій, виконуючи інтегративну роль у формуванні української національно-культурної ідентичності. Разом із тим окреслено ключові проблеми, що ускладнюють збереження й передачу спадщини: урбанізація та міграція, утрата носіїв традицій і послаблення міжпоколіннєвих зв'язків, зникнення діалектів, комерціалізація обрядовості,

недостатня увага державної культурної політики, а також вплив масової культури й стандартизація дозвілля. Запропоновано рекомендації, серед яких інтеграція поліських традицій у навчальні програми, розвиток інтерактивних музейних і освітніх практик, підтримка етнофестивалів і туристичних маршрутів, а також розширення цифрових платформ і креативних індустрій. Такі кроки здатні забезпечити сталу передачу культурних

знань і водночас посилити культурну дипломатію та соціальну консолідацію.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням трансформації поліських традицій у добу цифровізації та глобалізації, пошуком моделей поєднання автентичних і модернізованих форм, а також визначенням їхнього внеску у формування сучасної української ідентичності та розвиток міжкультурного діалогу.

Список літератури:

1. Гілевич І. Постчорнобильські експедиції 1993–2018 рр. на тлі польових досліджень Полісся України другої половини XX – початку XXI ст. Вісник Львівського університету. Серія історична. Спецвипуск. 2019. Вип. 1. С. 952–966. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/9903-19034-1-PB.pdf> (дата звернення: 26.09.2025).
2. Гордєєв В. А. Історико-географічний та етнографічний фактори народної хореографічної культури Полісся. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. 2019. Вип. 30. С. 68–76. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucrmk.vi30.188>
3. Березюк О. С. Формування науково-педагогічних поглядів на роль регіонального етнографічного компонента в сучасному освітньому просторі України. Наукові інновації та передові технології. Серія «Історія педагогіки». 2022. № 11. С. 391–404. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-11\(13\)-391-404](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-11(13)-391-404)
4. Опацький І. Етнографічні дослідження Центральної України польськими вченими у XIX ст. Молодий вчений. 2020. Вип. 12, № 88. С. 363–367. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-12-88-71>
5. Стасюк Д.В., Василевський В.М., Аніпко Н.П. Розвиток етнокультурного туризму на Поліссі. Молодий вчений. 2019. Вип. 11, № 75. С. 203–205. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-43>
6. Нестерчук І. К. Гастрономічний бренд території (на прикладі культурно-історичної спадщини Правобережного Полісся). Географія та туризм. 2020. Вип. 60. С. 43–56. DOI: <https://doi.org/10.17721/2308-135X.2020.60.43-56>
7. Гордєєв В. А. Рідне Полісся: мистецтво та хореографія. Слобожанські мистецькі студії. 2023. № 3. С. 20–25. DOI: <https://doi.org/10.32782/art/2023.3.4>
8. Нестерчук І. К. Специфіка етнічних кухонь Правобережного Полісся України: історико-географічні розвідки. Географія та туризм. 2022. Вип. 69. С. 26–38. DOI: <https://doi.org/10.17721/2308-135X.2022.69.26-38>
9. Романов С. Три образи Полісся. Компаративний етюд у постколоніальних тонах. Слово і Час. 2024. № 3. С. 69–86. DOI: <https://doi.org/10.33608/0236-1477.2024.03.69-86>
10. Чибирак С., Кучинко З. Музеї археології та етнографії при Волинському національному університеті імені Лесі Українки: історія, формування колекцій та експозиційна діяльність. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки». 2021. Вип. 31. С. 82–89. DOI: <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2020-31-07>
11. Гордєєв В. Традиції та обрядовість як джерело танцювального мистецтва Полісся. Актуальні питання гуманітарних наук. 2023. Вип. 69, Т. 1. С. 117–123. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/69-1-16>
12. Дмитренко А. Бджільницькі традиції підкурювання бджіл в етнокультурній спадщині Правобережного Полісся України: за польовими матеріалами. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки». 2024. Вип. 38. С. 60–77. URL: <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2024-38-07> (дата звернення: 27.09.2025).
13. Rybak Y. Musical Intangible Cultural Heritage of the Polissian Region Near Rivne: Status and Study. Ethnologies. 2023. Vol. 45, № 1. P. 43–58. URL: <https://www.erudit.org/en/journals/ethno/2023-v45-n1-ethno09374/1111894ar/> (date of access: 27.09.2025).
14. The methodology of territory zoning of the Ukrainian Right-Bank Polissia for the gastronomic tourism development purposes / I. Nesterchuk et al. *GeoJournal of Tourism and Geosites*. 2022. Vol. 44, no. 4. p. 1271–1281. URL: <https://doi.org/10.30892/gtg.44411-943> (date of access: 27.09.2025).
15. У Житомирі презентували традиційні промисли і ремесла Полісся. Укрінформ: вебсайт. 2023. <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3710941-u-zitomiri-prezentuvali-tradicijni-promisli-i-remesla-polissa.html> (дата звернення: 26.09.2025).
16. Тематика екскурсій. Рівненський обласний краєзнавчий музей: вебсайт. 2025. <https://old.museum.rv.gov.ua/tematika-ekskursij/> (дата звернення: 26.09.2025).

17. Бутко Т. Презентували «Пиріг Єдності»: на Житомирщині на етнофестивалі встановили рекорд України. Суспільне Житомир: вебсайт. 2025. <https://suspilne.media/zhytomyr/1065607-prezentuvali-pirig-ednosti-nazitomirsini-na-etnofestivali-vstanovili-rekord-ukraini> (дата звернення: 26.09.2025).
18. Проект «ПОЛІФОНІЯ». Polyphony Project: вебсайт. 2025. <https://www.polyphonyproject.com/uk> (дата звернення: 26.09.2025).
19. Електронний архів українського фольклору. Електронний архів українського фольклору: вебсайт. 2025. <https://folklore-archive.org.ua/> (дата звернення: 26.09.2025).
20. На Рівненщині популяризують поліський етностиль. Район. Сарни: вебсайт. 2021. <https://sarny.rayon.in.ua/news/434333-na-rivnenshchini-populyarizuyut-poliskiy-etnostil> (дата звернення: 26.09.2025).

Yatsiuk M.V. THE ETHNOGRAPHIC HERITAGE OF POLISSYA AS A RESOURCE FOR THE FORMATION OF THE UKRAINIAN NATIONAL AND CULTURAL IDENTITY OF MODERN UKRAINE

The relevance of the study is determined by the need to preserve and comprehend the ethnographic heritage of Polissya as an important resource for the consolidation of Ukrainian society in the context of globalization processes and sociocultural transformations. Polissya traditions, which accumulate centuries of experience, are an effective factor in the formation of collective memory, national values, and cultural identity, and their integration into the modern sociocultural space allows for the combination of historical continuity with the needs of the present.

The purpose of the article is to provide a comprehensive analysis of the ethnographic heritage of Polissya as a holistic cultural phenomenon, to reveal its significance in the processes of forming and strengthening Ukrainian national and cultural identity, and to determine the prospects for the practical use of Polissya's cultural achievements in contemporary social development.

The research methodology is based on the principles of systemic and interdisciplinary approaches, which involve the use of comparative, cultural, and historical-ethnographic analysis, as well as elements of content analysis of contemporary educational, museum, and tourism practices. The application of these methods made it possible to trace the transformational mechanisms of traditions in the modern environment and determine their impact on national identity.

Research results. It has been established that the ethnographic heritage of Polissya encompasses customs, rituals, folklore, folk art, architecture, and traditional forms of economic activity, which together ensure the continuity of historical and cultural experience. It has been found that in modern conditions, these elements remain relevant and are actively integrated into the spheres of education, tourism, cultural diplomacy, and creative industries. It has been proven that they can serve not only as objects of protection, but also as dynamic resources for development that contribute to the formation of value orientations and increased social cohesion.

Conclusions. It has been found that Polissya traditions not only reflect historical experience but also serve as markers of common identity in new forms. The main problems of their preservation have been identified: urbanization, migration, loss of carriers, decline of dialects, commercialization of rituals, and insufficient support from state cultural policy. It has been substantiated that these problems can be solved through educational integration, the development of interactive museum formats, festival practices, digital platforms, and creative industries.

Prospects for further research are related to the analysis of the transformation of Polissya traditions in the digital environment, the development of models for combining authentic and modernized forms of cultural practices, as well as the study of their impact on intercultural dialogue and the formation of contemporary Ukrainian national identity.

Key words: *intangible cultural heritage, Polissya traditions, cultural memory, collective identity, ethnocultural practices, creative industries, ethno-tourism.*

Дата надходження статті: 28.09.2025

Дата прийняття статті: 08.10.2025

Опубліковано: 05.12.2025